

פרק ו' - שמיטת כספים

מלבד שמיטת הקרקע, צוינו בתורתנו הקדושה לשמוט חובות כספים שבין אדם לחברו. פירוש הדבר שכל חוב שיש בין אדם לחבירו, התורה מפקיעה אותו, ופטור הלווה מלפרוע אותו, והזהירה התורה: "הישמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלייעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תיתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא"¹ ומצווה זו קיימת גם בחו"ל.²

א. כל חוב כספי שיש בין אדם לחברו, מופקע ב"הפקעת המלך" גם בלא הסכמת המלווה, ואסור למלווה לדרוש את החוב.³ ומצווה על המלווה, שאם בא הלווה ומבקש להחזיר את ההלוואה יאמר: "משמט אני", ולא יקח את הכסף. ואם למרות זאת רוצה הלווה מרצונו החופשי לתת את הכסף חזרה, יאמר לו: "אף על פי כן", ונחשב כנתינת מתנה ולא כפריעת חוב.⁴

ב. זמן שמיטת הכספים הוא בסוף שנת השמיטה, דהיינו לפני שקיעת החמה של כ"ט אלול שנת השבע.⁵

ג. מלווה שהתנה עם הלווה, שההלוואה נעשית בתנאי שלא תופקע בשמיטה, התנאי בטל וההפקעת החוב תקפה.⁶

ד. באופנים מסוימים אין שמיטת כספים:

1. הלוואה הנעשית למספר שנים, ומועד פרעונה לאחר שנת השמיטה.⁷

2. הלוואה שתמורתה מחזיק המלווה במשכון.⁸

3. מכירה בהקפה, כאשר לא נקבע מועד לפירעון.⁹

4. שכר שכיר ופועל, לא נחשב להלוואה, ולכן אין בהם אין שמיטת כספים.¹⁰

ה. על מנת שלא ייווצר מצב שהעניים לא יוכלו ללוות כספים, תיקן הלל הזקן "פרוזבול", ופירושו מסירת החוב לבית הדין שעליהם לא חלה שמיטת כספים, וכך הלווה חייב לפרוע את החוב, והמלווה יכול לדרוש אותו.¹¹

1. המלווה כותב על שטר "מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים במקום פלוני כל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה", וג' דייני בית הדין חותמים על השטר ומאשרים אותו.
2. השלשה שנמסר להם החוב, אינם צריכים להיות חברי בי"ד קבוע דוקא, אמנם רצוי שיהיו הדיינים הנ"ל רבנים חשובים המקובלים על אנשי המקום.¹²
3. אפשרות נוספת היא לחתום על שטר בפני שני עדים, ובו מעידים העדים שהמלווה מסר את החובות שחייבים לו לב"ד מסוים, הכולל את הדיינים פלוני ופלוני ופלוני.¹³
4. הפרוזבול מועיל, רק כאשר יש ללווה קרקע כל שהיא (שניתן לגבות ממנה את החוב).¹⁴
5. הפרוזבול מועיל רק אם נכתב עד ערב ראש השנה של שנה שמינית, ואם נכתב קודם לכן, הוא מועיל רק על החובות שנוצרו קודם כתיבת הפרוזבול.¹⁵